

MTA SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET

Cím: 1014 Budapest, Úri u. 49.; 1250 Budapest, Pf. 20;

Tel: 1 224-0786; Fax: 1 224-0790

Email: tiborit@socio.mta.hu; Honlap: www.socio.mta.hu

2010. ÉVI TUDOMÁNYOS BESZÁMOLÓ

I. A KUTATÓHELY FŐ FELADATAI 2010-BEN

Az intézet kutatásai az alap-és közfeladatokhoz a kapcsolódtak. Az alapító okiratban megfogalmazott kutatási célok összhangban voltak a társadalomkutatások azon hazai és nemzetközi áramlataival, amelyek döntően a társadalomszerkezetre, a szociálpolitikára, az értékekre, az új technológiákra és tudásokra, valamint a környezet változásainak méréseire összpontosítva mutatják be a társadalmi folyamatokat.

A kutatások négy téma köré csoportosultak. Az esélyegyenlőség köré szerveződött vizsgálatok az egyenlőtlenségek okait kutatták, különös tekintettel a nők, a romák, a fogyatékkal élők, az idősek, az LMBT emberek helyzetére, továbbá a társadalmi nemek területén foglalkoztak a család és a munka összeegyeztetésének kérdéseivel, a nők munkaerőpiaci hátrányaival, a családon belüli erőszak mértékével, érintettjeivel, és a gondoskodással. A tudás és a tudástársadalom átalakító szerepének kutatási döntéshozatalra, a versenyképességre és fenntarthatóságra, a magyar K+F rendszerre, valamint a munkahelyi pszicho-szociális kockázatokra irányultak. Az értékvizsgálatok foglalkoztak az értékek átrendeződésével, azok kultúrára gyakorolt hatásával és magatartásformáló szerepével, a magyar társadalom kulturális megosztottságával, a narratív élettörténeti interjúk feldolgozásával és a hazai kvalitatív kutatók hagyatékának gyűjtésével és rendszerezésével, a szellemi termelési mód megnövekedett szerepével. A környezeti és társadalmi fenntarthatósági vizsgálata a természeti és környezeti károk társadalmi konfliktusait tárták fel, elemezték a globális klímaváltozás társadalmi összefüggéseit, a fenntartható városfejlődés hazai lehetőségeit, és a modern nagyvárosi fejlődés területfogyasztási következményeit.

Speciális feladat volt az Európai Társadalomtudományi Elemzések (EUTE/ESS) ötödik adatfelvételének lebonyolítása, és az előző felvétel elemzése, valamint a szociológiatörténeti archívum (20. Század Hangja) továbbfejlesztése. Az intézet hangsúlyt fektetett a kutatások interdiszciplináris jellegére, melyek lehetőséget adtak a társadalmi jelenségek feltérképezésére és a működési mechanizmusok bemutatására, értelmezésére. Az elmúlt évekhez hasonlóan a források csak részlegesen álltak rendelkezésre, ezért a munkatársak részben új pályázati lehetőségeket kerestek, részben saját kezdeményezésű kutatásokat folytattak. Az intézet kiemelt feladatának tekintette a tudományos eredmények minél szélesebb körben történő bemutatását és a társadalmi párbeszédet.

II/A A 2010-BEN ELÉRT KIEMELKEDŐ KUTATÁSI ES MÁS JELLEGŰ EREDMÉNYEK

Esélyegyenlőség

Az oktatáson belüli etnikai különbségek és a városi ifjúság széttartó életpályái a kibővített Európában (EDUMIGROM) (EU FP7)

A kutatás alapján elkészült első nemzetközi összehasonlító elemzések rávilágítottak arra, hogy – a jóléti berendezkedésekben, és az iskoláztatás rendszerében mutatkozó jelentős különbségek ellenére – Európa „látható” kisebbségei az iskolai pályafutás első szakaszának végére rendre hátrányba kerülnek a „többségi” társadalmakhoz képest. A másodgenerációs migráns és roma gyerekek iskolai teljesítménye, továbbtanulási kilátása és távlatosabb életpályája esélye kedvezőtlenebb. A háttérben meghúzódó problémák különbözőek: a történetileg-kulturálisan alakított együttélési viszonyok divergálnak, komoly kihívás az iskolán belüli integráció lehetőségeinek és korlátainak újragondolása, illetve azoknak a tágabb intézményi és strukturális feltételeknek a tisztázása, amelyek hosszabb távon előmozdíthatják Európa „másként kezelt” társadalmi csoportjainak teljes jogú részvételét azokban a társadalmakban. Az eredmények kilenc ország 105 iskolájában, 287 osztályban 5086 diákkal készült kérdőív, és mintegy 300 egyéni és 70 fókuszcsoporthoz interjú összehasonlító elemzésére, valamint etnográfiai módszerekkel történő megfigyelésekre támaszkodnak. Bár a résztvevő országok mindegyikében törekvés mutatkozik a kisebbségek társadalmi integrációjának az oktatáson keresztül (is) történő előmozdítására, a politikai akarat gyakran megtörik a többségi ellenállás különböző intézményes és személyes gyakorlatain, a kirekesztés és megkülönböztetés mindennapi formáin, valamint az ezeket meghatározó ideológiák és a közvélemény befolyásán.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság növekedésének mértéke – fókuszban a nők, a romák, a fogyatékos és az LMBT emberek (Egyenlő Bánásmód Hatóság)

A kutatás célja az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság, illetve az ennek mértékében bekövetkezett változások mérése és elemzése a teljes lakosság, illetve a védett tulajdonságokkal rendelkező csoportok körében. A két hullámból álló, többféle mintavételi módszert alkalmazó kutatás első eredményei azt mutatják, hogy az egész népesség több mint egyharmada (férfiak és nők egyaránt), a fogyatékos személyek több mint fele, az LMBT emberek háromnegyede, végül a roma megkérdezettek négyötöde tapasztalta meg élete során a diszkriminációt. Magyarországon jellemző a halmozott diszkrimináció, ami a diszkrimináltak kétharmadát jelenti. A védett csoportokban a halmozott diszkrimináció még inkább jellemző, egyre súlyosabbá válva a fogyatékosoktól haladva az LMBT embereken át a romák csoportjáig.

A fogyatékosággal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon (NKTH, INNOTARS_08)

- A fogyatékosággal élők integrációja a felsőoktatásban megvalósulni látszik integrációjuk, de figyelembe kell venni, hogy ebben az oktatási formában azonban azok tudnak részt venni, akik megfelelő családi, társadalmi és gazdasági háttérrel rendelkeznek. Hallgatótársaik csak addig fogadják el őket, amíg ez egyéni életüket nem korlátozza. Egyéb esetben az egyéni érdekek felülírják a közösségeket, diszkriminálják őket, különösen néhány egyetem hallgatói esetében.
- Legfőképpen a piaci és állami szereplők foglalkoztatnak alacsony számban fogyatékos munkavállalót. Ez egyrészt a társadalmi elfogadás és befogadás hiányára, a munkahelyi negatív attitűdökre, másrészt a szervezet tevékenységének típusára,

harmadrészt az intézményi akadálymentesítés problémájára vezethető vissza. A munkaerőpiac komolyan szelektál, a szervezet típusától, a szervezetben foglalkoztatottak körétől, a vezetőtől, illetve a szervezet jövőképétől függően. A hazai munkaadók többnyire komoly előítéletekkel, diszkriminációval rendelkeznek. A fogyatékos fiatalok elhelyezkedésének esélye minimális, mely tovább gyengíti a társadalmi kapcsolataikat, integrálódásuk esélyeit.

- A hazai internetes portálok többnyire nem, vagy csak részben használhatóak az érintettek számára.
- A kutatás egyik hosszú távú eredménye az Esélyegyenlőség és Társadalom című kurzus bevezetése a Szegedi Egyetemen és a Zsigmond Király Főiskolán, amelyhez egy tanulmánykötet is készült. A kutatás során számos workshop, konferencia került megrendezésre, és több publikáció született.

Polgárok sokfélesége (CiD: Citizens in Diversity) és Európai helyi önkormányzatok a homofóbia ellen (AHEAD: Against Homophobia. European Local Administration Devices) (Európai Bizottság)

Az AHEAD program keretében született „fehér könyv”-ben ajánlások és jó gyakorlatok szerepelnek arról, hogyan lehet helyi önkormányzati szinten lépéseket tenni a szexuális orientáció és a nemi identitás alapú diszkrimináció elkerülése, illetve visszaszorítása érdekében. A CiD kutatási együttműködés eredménye olyan jó gyakorlatok és jogi javaslatok gyűjteménye, melyek más országokban is hatékonyan alkalmazhatók a homofóbia elleni küzdelem terén, valamint a meleg és leszbikus polgárok alapvető emberi és állampolgári jogainak kiteljesítése érdekében.

Munka és jól-lét összehangolása Európában (RECOWE) (EU FP6)

A 29 nemzetközi kutatóhely együttműködésével zajló program a munka és a jól-lét összehangolásának témakörével foglalkozó európai kutatások eredményeit dolgozza fel.

- Termékenység, (női) munkaerő-piaci részvétel és munka-magánélet harmonizációs szabályozás alprogram: a munka-család egyensúlyának vizsgálata különösen a gyermekvállalási szándékokkal és a megvalósuló termékenységgel összefüggésben válik fontossá. A dolgozó családok embereket érintő feszültségekkel foglalkozó nemzetközi összehasonlító kutatás a munka és a magánélet, illetve a családi élet hatékonyabb harmonizációs lehetőségeinek elemzésével az emberi életminőség javításához járult hozzá. A magyar országjelentés felhívta a figyelmet a rendkívül alacsony magyar termékenységi adatok hátterében fellelhető társadalmi sajátosságokra: a gyermekvállalási készségek és képességek (capabilities) korlátozottságára, mely elsősorban a több gyermek vállalásának ritkulásában és a gyermek nélkül élők számának növekedésében mutatkozik meg.
- Munkahely-megőrzés és a munkáltatók toborzási döntései alprogram: a kutatás megállapította, hogy az alacsony képzettségű munkaerő toborzásakor elsősorban az informális toborzási csatornákat és a közvetlen (direkt) toborzási módszereknek adnak prioritást a munkáltatók. Az alapvetően nem formális toborzási eszközök használata miatt az álláslehetőségek jelentős része nem kerül nyilvánosságra, így a rosszabb társadalmi networkkel rendelkező hátrányos helyzetű csoportok ismét hátrányt szenvednek az álláshoz jutásban.

A gondoskodás fogalmainak nemi konstrukciója a rendszerváltozás után Magyarországon (ERSTE Stiftung, Vienna)

Az új elméleti kiindulópontból (ethics of care) végzett empirikus kutatás új szempontokkal gazdagította a gender kutatásokat. Megállapításokat tett a gondoskodói munkakörben dolgozók munkakörülményeiről, értékeiről, attitűdjeiről. Képet alkotott továbbá két más foglalkozási körben dolgozók körében megfogalmazott gondoskodás koncepciókról. Típusokat alkotott a nemekhez kötődő szerepfelfogásokból, és rámutatott arra, hogy a gondoskodói munkakörben dolgozók legtöbbször nemi meghatározottság nélkül konstruálja meg a gondoskodói feladatkört. A nem-sztereotip válaszok értelmezése új utat nyit a nemek kutatásában.

Idős nők ellen irányuló partner-erőszak (EU DAPHNE III)

A nyugat-európai országokban a partnerek közötti - ezen belül a nők elleni fizikai-, szexuális-, érzelmi- és anyagi - bántalmazás kutatások alapján értékes tudás gyűlt össze a bántalmazás folyamatáról, a bántalmazó személyiségéről, magáról a bántalmazás formáiról. Hazánkban ez a kérdés a szükségesnél kevesebb figyelmet kap. Még inkább így van ez az idős nők esetében. Az intézményrendszer nem készült fel az idős, bántalmazott nők speciális problémáinak kezelésére, a szakemberek képzettsége nem megfelelő a kialakult helyzetek kezelésére, a problémák delegálására. Az áldozatok képviselője sem megoldott. Jogalkotási, intézményfejlesztési és képzési lépésekre van szükség annak érdekében, hogy a bántalmazott idős nők helyzete javuljon. Ebben fordulatot jelentenek a kutatás eredményei.

Kint és bent – háromszor (OTKA)

A kutatás a határhelyzetek komplex vizsgálatán alapul. Abból a belátásból indul ki, hogy bizonyos társadalmi egyenlőtlenségek, így a gazdasági és társadalmi szerkezetváltás területi egyenlőtlenségei, az uniós és az unión kívüli szomszédságokból következő egyenlőtlenségek, valamint a bizonyos határrégiók területén koncentrálódó etnikai egyenlőtlenségek e határtérségekben koncentráltan jelennek meg. Ez a háromszoros peremhelyzetet négy metszetben értelmezi: országhatár közelsége (lehetőségek és korlátok), gazdasági határok (a modern, globális kapitalizmus és a rendies, poszt-szocialista gazdasági formációk mezsgyéi), társadalmi határok (osztályhelyzetek és kulturális azonosságok reprodukciója helyi szinteken), etnikai határok, etnikai hálózatok, interetnikus kapcsolatok.

Migránsok az idősgondozásban (OTKA)

A kutatás a fekete munkaerőpiacon jelenlévő migránsok által nyújtott hazai idősgondozást vizsgálta. Megállapította, hogy a rejtett migránsok családok által történő alkalmazása jelentős, és nagymértékben tehermentesíti a formális gondozást. Ugyanakkor ez a megoldás a migráció irányának megváltozásával, illetve a migránsok által nyújtott szolgáltatás drágulásával és a családok anyagi teherbíró képességének csökkenésével változni fog, elfogynak az idősgondozást vállaló erdélyi és kárpátaljai személyek. Ezzel egyidejűleg a hazai gondozási forrás is csökkenést mutat, a régi EU tagországok idősödése miatt nagy az idősgondozók iránti kereslet mind a látható, mind a fekete munkaerőpiacon. Ezek a trendek olyan kihívást jeleznek, amelyekkel sem a formális idősgondozási, illetve egészségügyi rendszer, sem a munkaerőpiac, sem a családok nem számolnak. A formális gondozás iránti igény robbanásszerűen nőni fog annak finansziális vonzatával. A láthatatlanul zajló trendek feltárása következtében lehetővé válik az átgondolt társadalompolitikai, gazdasági és munkaerő-piaci kihívások megfelelő kezelése.

Tudásgazdaság

A tudás szerepe az egészség- és oktatáspolitikai megalkotásában és irányításában – Európában. Hasonlóságok és eltérések ágazatok és országok között (KNOWandPOL) (EU FP6)

A kutatás keretében empirikus vizsgálat folyt az egészségpolitika területén. Ennek eredménye a 2010-es évben két angol nyelvű kutatási jelentés: az egészségügyi elszámoltathatóság, illetve a HBCs-alapú (Homogén Betegcsoport alapú) finanszírozás témájában. Mindkét tanulmány azon mechanizmusok feltárását célozta, amelyek egyfelől a – gyakran egymásnak is ellentmondó – szakértői tudások, másfelől a gyógyítói gyakorlat, harmadrészt az állami (és részben önkormányzati) döntéshozók egészségügyről alkotott elképzeléseinek eredőjeként bizonyos egészségpolitikai döntések meghozatalához, vagy éppen elmaradásához vezetnek.

Pszicho-szociális kockázatok, szolgáltatóipar és társadalmi párbeszéd (EU)

Tárgyévben több műhelybeszélgetésre került sor, ahol a kutatók és a pénzügyi szféra különböző területeit és szereplőit képviselő szakszervezetek és munkáltatók, valamint a témával foglalkozó külső szakértők vettek részt. Elkészült a magyar nemzeti, és a nemzetközi összehasonlító kutatási jelentés is. A projektben részt vevő társadalmi partnerek a munkahelyi stresszt elsősorban strukturális (szervezeti szintű) tényezőkkel magyarázták, de annak mérséklésében nem tudtak túllépni az egyéni szintű kezdeményezéseken, mint például a pszichológiai tanácsadás, a munkavállalók képzése. A jövőbeni kutatásoknak azokra a szemléleti (kognitív) és intézményi korlátokra kell koncentrálniuk, amelyek akadályozzák a munkavállalók és menedzserek együttműködésén alapuló kezdeményezések bevezetését.

Európai együttműködési és sikerindikátorok a magyar K+F rendszerben - Mérés a rendszerfejlesztés és empirikus felvétel (NKTH, INNOTARS08)

A vizsgálat a magyar K+F rendszerben az EU belépés óta felhalmozódott együttműködési tapasztalatokat és kooperációs készségeket vizsgálja. A kifejlesztett indikátorrendszert a jövőben országos, ágazati, regionális, intézményi és egyetemi kutatópolitikusok is használhatják. Az eredmények azt mutatják, hogy:

- Az EU-tagság első éve alatt a magyar kutatók pozíciói mérsékelten javultak. A tagság nem hozott intellektuális áttörést a projekteken, de új trendek ismeretéhez és részben korszerű műszerekhez segített. Az EU-hálózatok főleg alkalmazott jellegéből következően az e projekteken résztvevő magyar intézmények távolodnak az alapkutatástól.
- A magyar kutatásirányítás az EU projekteken kapcsolatos sikereket fontos eredményként értékeli, de ezzel megnehezíti a projekteken belüli pozíciók áttekintését.
- A magyar sikerek egyre inkább a hálózat „pályázni megtanult”, vagy ehhez szükséges személyi kapcsolatokkal rendelkező hányadába kerülnek. Egyre több elnyert projekt egyre kevesebb kutatócsoporthoz kerül. Az országos részvétel ily módon még a magyar közreműködésű projektek emelkedésénél sem, vagy csak igen kevésbé bővül.

Az értékelés eredménye az NFÜ belső értékelési rendszerén keresztül hozzájárult a további támogatási projektek előkészítéséhez.

Érték és kultúra

Európai Társadalomtudományi Elemzések (EUTE/ESS) (OTKA)

2010-ben megtörtént az ESS 5 hullám adatfelvétele, és a 2009-es adatfelvétel (ESS 4. hullám) elemzése. Ennek eredménye a European Social Register 2010 című angol kötet. A kötet három fejezete az európai társadalmakban zajló

- értékváltozásokat foglalja össze, ahol a kutatók által kidolgozott értékvétség-mutató a magyar társadalom válságtüneteit mutatja meg;
- bizalom csökkenését és ennek okait és következményeit taglalja, a bizalmi indikátorok segítségével, melyek összefüggenek az igazságosság iránti érzékenységgel és a tolerancia iránti hajlandósággal, valamint az általános elégedettséggel. A politikai és a társadalmi aktivitás mutatói is beszédesek, hiányuk részben a beletörődés mértékét jelzi;
- tolerancia, befogadás attitűdjeinek alakulását tárgyalja, melynek eredményeként megállapítja, hogy a gazdasági stagnálás és a válság negatívan befolyásolja az integrációhoz való viszonyt.

20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely (OTKA)

A kutatás a magyar szociológia hangzó örökségének összegyűjtésére és digitalizálására vállalkozik. Már elérhető a kutatói adatbázis és az eddigi szakmai eredmények (ld.: www.20szazadhangja.hu). Emellett 20 szakmatörténeti interjú készült a kvalitatív szociológia meghatározó alakjaival. Workshopok, konferenciák segítségével pedig folyamatosan épül ki a kutatói és donatori hálózat. A Műhely szakmai elismerését, hiánypótló szerepét jelzi, hogy alig egy év alatt közel 80 kutató regisztrált a kutatóműhely e-kérdőíves felületén, akik több mint 100 kutatásról töltöttek fel adatokat.

A szellemi termelési mód

A többéves kutatás eredményei a szellemi termelés megnövekedett szerepét értelmezik a 20. században, mely egyszerre tekinthető a kapitalizmus belső tendenciájának és egy alternatív formáció lehetőségének. A monográfia foglalkozik a „szellem” filozófiai kategóriájával, mint a szellemi termelés fogalmi magjával, a szellemi termelési mód szociológiai reprezentánsainak meghatározásával. Újraértelmezi a kelet-európai szocializmus évtizedeit és kimutatja a marxi formációelméleti koncepció tévedéseit. A kutatás eredményei használható eszközöket kínálnak a jelen társadalmi struktúrájának értelmezéséhez, új nézőpontot nyújtanak a közelmúlt differenciáltabb elemzéséhez és a jövő lehetőségeinek mérlegeléséhez.

Környezeti és társadalmi fenntarthatóság

A legfontosabb eredmények ezen a téren azt mutatják, hogy a természet és társadalom közötti egykor harmonikus kapcsolat olyan mértékben megromlott, hogy ennek következményei már a társadalmak működőképességét veszélyeztetik. Ez a felismerés paradigmaváltáshoz vezetett a társadalomtudományok terén, és az új megközelítés már több intézeti kutatásban is új eredményeket hozott.

Fenntartható fogyasztás, termelés és kommunikáció (Norvég Alap)

A budapesti városrégióban lebonyolított 1000 fős reprezentatív empirikus felvétel, 50 elit mélyinterjú és esettanulmányok alapján összegző elemző tanulmány készült. A budapesti városrégió társadalmi szerkezete hierarchikus: a városi terjeszkedés hatására erősödtek a centrum és a környék közötti társadalmi dichotómiák, a fenntarthatatlan környezeti,

társadalmi, és térségfejlesztési feszültségek, valamint a város és a környék együttműködésének a nehézségei. A szuburbanizációs folyamatok trendjei megváltoztak a belső városnegyedek megújulása miatt, de a mai gazdasági válság hatására (is) enyhültek kiköltözési törekvések. Mindez a városterjeszkedés visszafogott dinamizmusára utal.

Egységes módszer fejlesztése és alkalmazása technológiák várható fenntarthatóságának értékelésére (PROSUITE)

Az első kutatási eredmény egy átfogó szakirodalmi összefoglaló a társadalmi fenntarthatósággal kapcsolatos indikátorok fejlesztéséről és alkalmazásáról, különös tekintettel a technológiák társadalmi értékelése szempontjaira, továbbá az intézményi stabilitás, a társadalmi jólét, az igazságosság, a kockázatok és előnyök megoszlása kérdéseire. A második eredmény egy olyan empirikus kutatás, amely a korszerű technológiáknak (pl. info-kommunikációs technológiák) egy idősödő társadalomban várható társadalmi hatásait vizsgálja.

Civil társadalom és fenntarthatóság (CSS) (EU FP7)

Az intézet 2010-ben az Energiaklubbal közösen két mintaprojektet készített. Az első egy helyi éghajlatvédelmi stratégia kialakítása Gyöngyösön, amely az önkormányzat, a főbb helyi érdekcsoportok és a lakosság bevonásával zajlott. A nem-szakértők is megismerték a klímaváltozással kapcsolatos megelőzés, kárenyhítés és alkalmazkodás lehetőségeit, és szakértők segítségével javaslatot dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy saját maguk és más szereplők milyen feladatokat vállaljanak mindezek érdekében. A második egy döntési konferencia közös lebonyolítása volt, egy energiahatékonysági koalíció létrehozásának érdekében.

II/B PÁRBESZÉD A TUDOMÁNY ÉS A TÁRSADALOM KÖZÖTT

Több kutatás vizsgálta az oktatásban résztvevők helyzetét. Az egyik esetben (EDUMIGROM) a kutatás magyarországi eredményeit a kutatók a tárgyévben a részt vevő terepek iskoláinak pedagógusaival, valamint a helyi önkormányzatok vezetőivel fél napos terepkonferencián vitatták meg. Az eszmecsere – a helyi visszajelzések szerint – fontos támpontokat nyújtott az integrációs törekvések újrafogalmazásához és a helyi oktatáspolitikai formálásához. A másik esetben (KNOWandPOL) az egészség- és oktatáspolitikai állt a kutatás fókuszában. A döntéshozók számára két kutatási jelentés készült annak érdekében, hogy feltárja az adott területen működő mechanizmusokat, amelyek befolyásolják a résztvevők felfogását, valamint a finanszírozás rendjét. A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek elhelyezkedési esélyeinek vizsgálata alkalmat adott arra, hogy feltárja a munkaerő-piaci ellentmondásokat, az integrálódás lehetőségeit és korlátait. Két felsőoktatási intézményben elindult az esélyegyenlőség és társadalom elnevezésű kurzus, mely erősítette a hallgatói toleranciát. Ugyancsak ebben a témában lehetőség nyílt a hazai – döntően fogyatékosok informálására célzó – internetes portálok tartalmának kritikai elemzésére, amelynek tanulságai hozzájárulhatnak az akadálymentesítéshez. Jelentős az a hazai és nemzetközi eredmény, amelyet a homofóbia elkerülésében végeztek azok a kutatók, akik az Európai Bizottság megbízásából összegyűjtötték a jó gyakorlatokat, és elkészítették azoknak a jogi javaslatoknak a gyűjteményét, amelyek eredményesen alkalmazhatók a homofóbia elleni küzdelemben.

III. A KUTATÓHELY HAZAI ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATAI 2010-BEN

- Az Európai Bizottság „Fundamental Rights and Citizenship” program keretében részvétel a homofóbia elleni küzdelem munkacsoportjában.
- A RESCAPE projekt keretében nemzetközi munkacsoport létrehozása a Karta (Varsó), a Dokumenta (Zágráb), a Visual History Archive (Berlin) és a Mauthausen Documentation Center (Bécs) kutatóival, továbbá az ELTE Társadalomtudományi Szakkollégiumával, a HAVER Alapítvánnyal és a Történelemtanárok Egyesületével.
- 4CITIES UNICA Euromaster in Urban Studies programban együttműködés 4 európai város 6 egyetemével az „Urban Development and Planning in Eastern Europe” című modul oktatása keretében.
- Az MTA és a CNRS együttműködése keretében közös kutatás az Université de Paris 8 (Département de Géographie) részvételével.
- Az Energiaklubbal közösen éghajlatvédelmi stratégia kialakítása a civil társadalom képviselőinek bevonásával.
- A „Klímabarát települések” programjában rendszeres tájékoztatás a kutatás és a „klímakörök” munkájáról – workshop formájában.

IV. A 2010-BEN ELNYERT FONTOSABB HAZAI ÉS NEMZETKÖZI PÁLYÁZATOK RÖVID BEMUTATÁSA

Az infokommunikációs technológiák szektor oktatás-képzés vizsgálata és problémáinak feltárása (NSZFI, 2010)

Az IKT szektor fejlődése szempontjából meghatározó, hogy a vállalkozások találnak-e szabad és megfelelően képzett munkaerőt. A kutatás arra keresi a válaszokat, hogy mi okozza a kereslet és a kínálat közötti különbséget, és hogyan, milyen eszközökkel kezelhető ez a probléma.

Kultúra, változás, társadalom (NKA, 2010-2011)

A hazai kultúrákövetítést végző intézmények NKA által támogatott sikeres pályázatainak elemzése, a tartalom és településszerkezet figyelembevételével.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogtudatosság növekedésének mértéke – fókuszban a nők, a romák, a fogyatékos és az LMBT emberek (Egyenlő Bánásmód Hatóság, 2010-2013)

A kutatás alapkérdése, milyen mértékű és szerkezetű a társadalom toleranciafoka, jogtudatossága, jogosultságérzékenysége, és mennyire hatékony a kisebbségvédelmi, antidiszkriminációs, esélyegyenlőség elősegítésére irányuló intézményes rendszer.

A munkaszolgálat az emlékezők elbeszélésében (OTKA, 2010-2013)

300 narratív élettörténeti interjú szisztematikus feldolgozása.

Return and Escape. Forced Migration Between 1938-1956 (Európai Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Ügynökség, 2010-2011)

A RESCAPE projekt az EU Europe for Citizens, Active European Remembrance program keretében zajlik. Az egyéves projekt megvalósítása során a 20. Század Hangja műhely két interjú gyűjteményt dolgoz fel: RETURN (audio interjúk koncentrációs táborból visszatérőkkel) és ESCAPE (video interjúk emigráns magyarokkal). A

feldolgozás magában foglalja interjúk szisztematikus feldolgozását, háttéranyagok gyűjtését, oktatócsomag készítését.

Citizens in Diversity (CiD): A Four-Nation Study on Homophobia and Fundamental Rights (Európai Bizottság, 2010-2011)

A homoszexualitással kapcsolatos kulturális sztereotípiák terjedési mechanizmusainak áttekintése, és a homofóbia terjedésével összefüggő jogalkalmazás feltérképezése.

Európai helyi önkormányzatok a homofóbia ellen (AHEAD) (Európai Bizottság, 2010-2011)

Ajánlások és jó gyakorlatok összeállítása a helyi önkormányzatok számára a nemi identitás alapú diszkrimináció elkerülése, illetve visszaszorítása érdekében.

Egy új városfejlődési modell szerveződése? Átmenet és globalizáció a magyarországi „új városokban” és térségeikben (OTKA 2010-2011)

A kutatás fő célja, hogy feltárja a magyar (poszt-szocialista) „új városokban” és térségeikben az 1990-es évek második felétől kibontakozott területi társadalmi folyamatok jellegzetességeit, a poszt szocialista új városi fejlődéstörténeti adottságok, a polgári átmenet, valamint a modernizáció és a globalizáció meghatározó hatásmechanizmusai szerint.

V. A 2010-BEN MEGJELENT JELENTŐSEBB TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓK

Csanádi G, Csizmady A, Kocsis J, Kőszeghy L, Tomay K
Város-Tervező-Társadalom
Sík Kiadó, Budapest, pp. 550 (2010)

Dupcsik Cs
Mentalitások és kutatások
Esély, 21(2): 73-82 (2010)

Füstös L, Antalóczy T, Hankiss E
Ördögháromszög – Ördögsekér. Magyarország kulturális térképe
In: Jelentés a magyar kultúra állapotáról. MTA SZKI, Budapest, 2010/1. pp. 7-54 (2010)

Gárdos J
Az előítéletkutatások előfeltevései
Anblokk, 4: 21 (2010)

Iwasaki I, Szanyi M, Csizmadia P, Illéssy M, Makó Cs
Privatization, Foreign Acquisition, and Firm Performance: A New Empirical Methodologies and its Application to Hungary
The European Journal of Comparative Economics (EJCE), 7:2 (2010)

Kovács É, Melegh A, Gödri I
"Azt hittem célt tévesztettem" A bevándorló nők élettörténeti perspektívái, integrációja és a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdök nyolc európai országban
KSH NKI, Budapest, pp. 220 (2010)

Szirmai V, Baranyai N, Kovács Sz, Schuchmann J, Váradi Zs
Sustainability consumption issues of the urban sprawl in Central European metropolitan areas,
especially in Budapest region. Society and Economy
Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 220 (2010)

Takács J

Hungary

In: Chuck Stewart (ed) The Greenwood Encyclopedia of LGBT Issues Worldwide. Volume 2.
Greenwood Press: Santa Barbara, CA – Oxford, England, pp 219-233 (2010)

Tardos K

Társadalmi befogadás és felelősségvállalás a vállalati szférában

Kultúra és közösség, 2: 85-98 (2010)

Tibori T

Nem-et mondás? Igaz-mondás. Emlékezés Gábor Kálmánra

Educatio, 10(2): 191-202 (2010)

Szalai J, Messing V, Neményi M

Ethnic and Social Differences in Education in a Comparative Perspective

Central European University, Center for Policy Studies, Budapest, pp. 190 (2010)

Szalma I

Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról

Demográfia, 8(1): pp 38-67 (2010)

Szalai J

Elfojtott félelmek béklyójában

Holmi, 22(11): 1478-1486 (2010)

Szirmai V

Regionális folyamatok – társadalmi hatások

In: Barta Gy. et al (szerk.): A területi kutatások csomópontjai. MTA RKK, Pécs, pp. 359-377
(2010)

Vári A

Nyugdíjasok új utakon: Tanulás, alkotás, technológiák

MTA SZKI, Budapest, pp. 500 (2010)